

Niilo Mäki INSTITUUTTI

**OPH: Haastavasti käyttäytyvän lapsen ymmärtäminen
kouluympäristössä ja tukitoimien suunnittelu**

Kooste koulutuksen teoreettisesta sisällöstä

Nina Kultti-Lavikainen

Neuropsykologi, kognitiivinen psykoterapeutti,
kehityksen ja kasvatuksen erikoispsykologi

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

Sisältö

- Käyttäytyminen ja haastava käyttäytyminen
- Itsesäätely
- Tarkkaavuuden tukeminen
- Ahdistus
- Autismikirjon häiriö
- Lasten traumat ja tukitoimet
- Haavoittuneen lapsen kanssa työskentely

Käyttäytyminen

- Reaktioita ulkoisiin tai sisäisiin ärsykkeisiin
- Käyttäytymiseen linkittyvät ajatukset ja tunteet
- Käyttäytymisen säätely on jatkumo:
 alisäätely – suotuisa – ylisäätely
- **Alisäätely**; automaattiset taipumukset (esim. reaktiivisuus, inhibition haasteet) ohjaavat toimintaa.
- **Ylisäätely**; käyttäytymisen liiallinen kontrollointi, estäminen ja rajoittaminen.

Haastava käyttäytyminen

- Haastava käyttäytyminen = näkyvä käyttäytyminen
- Haastavan käyttäytymisen syyt ovat ”pinnan alla”
- Mieti haastavaa käyttäytymistä lapsen oppimana tapana
- Mieti, miten saat lapselle kuulluksi tulemisen kokemuksen
- Mikä on haastavan käyttäytymisen funktio, eli minkä palveluksessa haastava käyttäytyminen on?

Itsesäätely

- Itsesäätelyn keskeiset elementit; tunteiden, käyttäytymisen ja kognitiivisen toiminnan säätely

Tunteiden säätely on ihmisen kykyä ymmärtää ja hyväksyä tunteitaan.

Tunteiden ja käyttäytymisen säätely kytkeytyvät vahvasti yhteen; tavoite, että ihminen kykenee säätelemään tunneilmaisuaan ja toimimaan sosiaalisesti suotuisalla tavalla.

Kogn. toiminnan säätely; kyky tietoisesti säädellä mm. tarkkaavaisuutta ja muistia.

Tarkkaavuuden tukeminen

- Huomioi lapsen vireystaso sekä ponnistelun määrä; lapsen jaksaminen
- Sopeuta tavoitteita, vireystilan nostamisen keinot, ympäristön muokkaaminen vireystilaa tukevaksi
- Toiminnanohjauksen perustaa: työmuisti, inhibitio ja joustavuus
- Tilanteiden ja tehtävien jäsentäminen, huomioi olennainen, ennakointi, kielellistäminen, toiminnanohjauksen vaiheiden opettelu
- Mieti, mitkä ovat yksikkönne yleiset käyttäytymisodotukset lapsille ja tietävätkö lapset näistä käyttäytymisodotuksista?
- Saavatko lapset riittävästi positiivista palautetta ja mihin palaute kohdistuu?
- Positiivisen palautteen korostaminen: Huomion kiinnittäminen toivottuun toimintaan, palautteen voimakkuus, säännöllisyys ja välittömyys, tehtävien pilkkominen → nopea palaute

Ahdistus

- Ahdistus, huolet ja pelot kuuluvat elämään, mutta psyykkiseen häiriöön liittyvä ahdistus eroaa oireiden voimakkuudessa ja siinä, miten ne haittaavat arkea.
- Liittyy yleensä ruumiillisia oireita ja fyysisiä tuntemuksia sekä välttämis- ja turvakäyttäytymistä.
- Ahdistuksen hoitamisessa keskeistä:
 - Ajatukset ja mielikuvat
 - Tunteet ja kehollisuus
 - Toiminnan taso → itsesäätelykeinot vahvistuvat
- Tärkeää: Miten ymmärrämme juuri tämän lapsen ahdistuksen – mitä hänen mielessään ja kehossaan kenties tapahtuu?
- **Ydin on luottamus ja turva**

Autismikirjon häiriö

- Aivojen kehityshäiriö
- ”Autismikirjo” = oireet moninaiset, on yksilöllisyyttä ja vaikeusasteiden vaihtelua
- Hankaluudet:
 - sosiaalinen vuorovaikutus & eleiden ja ilmeiden käyttö ja tulkinta hankalaa
 - kiinnostuksen kohteet tai leikki kaavamaisia ja rajoittuneita
 - aistisäätely

Tuki autismikirjon lapsille

Karsi oireita voimistavia
ympäristötekijöitä

Huomioi vireystilaan
liittyviä tekijöitä

Mieti tekemiseen ja ohjeisiin liittyviä tekijöitä

Mieti tilanteeseen
liittyviä tekijöitä

Toiminnanoh-
jauksen ja
vuorovaiku-
tuksen
tukeminen
tärkeää!

Lasten traumat

Akuutti stressireaktio tai traumaperäinen stressihäiriö voi syntyä, kun ihminen tai joku hänen läheisistään on kokenut poikkeuksellisen uhkaavan tai katastrofaalisen tapahtuman ilman, että tilanteesta voi paeta tai tapahtumien kulkuun mitenkään voi vaikuttaa.

Tilanteessa aistijärjestelmä ylikuormittuu, korkeamman tason psyykkiset selviytymiskeinot estyvät ja tieto varastoituu kehon kokemuksena. ”Keho hälytystilassa ja mieli turtana”

Hoidon tarpeen arvio ja huomioitava myös vanhemmat

Lasten traumat – mitä voi tehdä?

- Muista: trauman kokeneiden lasten on usein vaikea luottaa
- Musiikin käyttö rauhoittaa
- Struktuuri, ennakoitavuus tuo turvaa ja vakautta
- Aikuisten vakaa ja rauhallinen läsnäolo rauhoittaa
- Vakauttavien (esim. hengitys- ja aistiharjoituksia) tai maadoittavien harjoitusten käyttö
- Koulunkäynnin vaatimusten sovittaminen lapsen sen hetkiseen jaksamiseen – koulupäivän lyhennykset, rauhoittumisvälitunnit

Haavoittuneen lapsen kanssa työskentely

- Keskeistä kiinnostus juuri tästä lapsesta ja hänen elämästään
- Otetaan vastaan ja otetaan todesta lapsen kokemus
- 3K: Kiinnostus, Kunnioitus, Käytettävyys
- Aikuinen ei asetu tietämään lapsen sisäistä maailmaa
- Tavoite, että lapsi pystyisi väljentämään suhdetta itseensä, ongelma-asiaan ja tunteisiinsa
- Erillisyyks (kyky olla lähellä ilman, että lapsen tuska ja kokemukset muuttuvat omaksi tuskaksi) ja kyky tunnistaa omat tunteet